"דער טאראנטער אידישער זשורנאל"

ווערט געלעזען פון אלע קלאסען אידען יעדען טאג און, פאלגליך, צו קומען אין בעריהרונג מיט'ן גרויסען אידישען פובליקום, מיט די אידישע קויפער און פערקויפער מיט די אידישע מאנופעקטשורערס און ארבייטער, מוז מען דאס טהון דורך'ן טאראנטאר אידישען זשורנאל וועלכער דרינגט אריין אין יעדער אידישער הויז אין יעדער שטאדט און שטעדטעל אין קאנעדע.

דער "טאראנטאר אידישער זשורנאל" ברענגט אין בעריהרונג די גרויסע ניט אידישע וועלט מיט דער אידישער וועלט.

ווען איהר לעזט ניט דעם אידישען זשורנאל פערלירט איהר פיעל:

איהר ווייסט ניט פילעס וואס איהר מוזט וויסען אלס מענש, אלס איד; אלס פאבריקאנט און אלס ארבייטער, אלס סוחר פאליטיקער אדער אידעאליסט

איהר פערלירט אויך פיעל אין עקאנאמישען זינן! —

איהר ווייסט ניט וואס אידען און ניט אידען פערקויפען און ווילען קויפען, איהר פערלירט פיעל וואס העלפט יעדען אין זיין קאמפף פאר עקזיסטענץ, איהר פערלירט אמאל א גלעגענהייט וועלכע וואלט פיליכט געשפיעלט א ראליע אין אייער גאנצער עקאנאמישער קאריערע. ווייל קיין ענגלישע צייטונג קען ניט געבען אזעלכע ידיעות וואס איהר קריגט אין א ספעציעל אידישע

לעזט יעדען טאג דעם אידישען זשורנאל, קויפט דעם אידישען זשורנאל, סובסקרייבט דעם אידישען זשורנאל און אדווערטייזט אין

„טאראנטער טעגליכען אידישען זשורנאל"

ניייעס פון דער גאנצער וועלט. — ניייעס פון דער גאנצער אידישער וועלט. ניייעס פון טאראנטא. ניייעס פון אידישען טאראנטא — געפינט איהר יעדען טאג אין טעגליכען אידישען זשורנאל.

וואס איהר זענט ניט, ווער איהר זענט ניט, וואו איהר וואהנט ניט, לוינט זיך אייך צו סובסקרייבען דעם אידישען זשורנאל וועלכער ווערט געלעזען פון אלע קלאסען אידען.

פיר אירגענד וועלכע אינפארמאציאנען אדער עצות ווענדעט זיך צום "אידישען זשורנאל" מיר וועלען תמיד טהון אונזער בעסטעס אייך צו דיענען אויף'ן בעסטען אופן. אייערע אינטערעסען זענען אונזערע אינטערעסען.

אונזער אדרעס:

The Toronto Hebrew Journal

67 ELIZABETH ST.
TORONTO, ONT.

PHONE MAIN
4582

ווען איהר האט צו פערקויפען עטוואס — פון א הויז ביז דעם קלענסטען ארטיקעל — אדווערטייזט אין טאראנטער אידישען זשורנאל.

ער ווערט געלעזען פון טויזענדער אידען איבער גאנץ קענעדע און פון זעהר פיעל אין די פעראייניגטע שטאאטען.

כדי צו קריגען אידישע קונים מוז מען אדווערטייזען אין טאראנטאר אידישען זשורנאל.

אונזער נאציאן און רעליגיאן

(פארזעצונג)

דאן איז וויעדער ערלויבט געווארען צו בעזעצען זיך אין פעטערסבורג, מאסקווא און טיעף אין רוסלאנד און וויעדער מיט איינִיגע יאהר שפעטער די ארויסווייזונג. אין די ענדע זעקס יאהר פון לעצטען יאהרהונדערט האט איהר דיעזער קאטץ און מויז שפיעל אויף אזוי ווייט געגליקט דאס ניט וועניגער אלס דריי און פיערציג טויזענד אידען האבען זיך געטויפט. זא ווי מיר זעהען איז פון די יאהרען 1830 ביז 1840 געווען די צאהל געטויפטע איבער גאנץ רוסלאנד נאר 394, פון 1840 ביז 1850 די צייט פון גרויש 1540 יעהרליך. אין די לעצטע יאהרען פון ניקאלאי, דעם 1טענס רעגירונג 4,439 דאן פיר די רעגירונג פון אלעקסאנדער דעם צווייטען אלס עס ווערט פריוועליגירטע אידען וויעדער ערלויבט צו בעזעצען זיך אין אינערען רוסלאנד ביז אויף דעם יאהר 1881 די ענדע פון דעם גוטען מאנארך—נאר 689 געטויפטע יעהרליך, און פון דיעזע צייט ביז אויף דעם יאהר 1894 צו 1,021 יעהרליך, און דאן קומען די קריזיס יאהרען, די שרעקליכע טראגעדיען פון גרויש.

אין עסטרייך, מוזען מיר אויסצייכענען פון אלע לענדער גאליציען און בוקאווינא. אין דיעזע ביידע שטאאטען איז די צאהל פון געטויפטע אמווענינסטען, און עס ערדייכט קוים צו איינס פון יעדע 10,000 אידען, און אויך זאגאר אין די גרויסע שטעדט ווי לעמבערג און קראקוי איז דיא טויפונג א זעלטענהייט. אין אנדערע שטאאטען פון עסטרייך אבער איז די צאהל פון איבערגאנג צום קריסטענטהום ווייט גרעסער. איבערהויפט אין וויען די הויפשטאדט פון עסטרייך איז די טויפונג אם מעהרסטען אין אלגעמיינעם עסטרייך איז געווען אין די דריי יאהר 1900־1903 מעהר אלס 900 טויפונג יעדען יאהר, ד. ה. איינער אויף יעדער 1480 אידישע איינוואהנער (אויסגעשלאסען גאליציען און בוקאווינא) אין וויען איינער פון יעדע 500 יעהרליך.

אין אונגארן, אין דיא 12 יאהר פון 1895 ביז 1907 האבען זיך געטויפט 1,148 אידען (2603 מענער און 2,545 פרויען) און 1,065 געטויפטע האבען צוריק גאך געקעהרט צום אידישען רעליגיאן. זא דאס דער ריכטיגער פערלויסט בלייבט נאר 4,083. צו דיעזע מוזען מיר צוגעבען נאך 201 אידען וועלכע האבען זיך ערקלעהרט "קאנפיסיאנלאז" ד. ה. אהנע רעליגיאן.

אין סעהביען פון יאהר 1894 ביז 1903 האבען זיך געטויפט יעהרליך זעקס אידען ד. ה. דורכשניטליך איינער פון יעדע 1,000 אידישע איינוואהנער.

אין דייטשלאנד האבען מיר נאר ריכטיגע סטאטיסטישע ציפערען פון טויפונג אין פראטעסטאנטישע קירכע, אבער ניט אין קאטהאלישע. אין די יאהרען 1896 ביז 1900 איז געווען די צאהל געטויפטע 840 און אין יאהר 1904—497. דאגעגען פון פראטעסטאנטען זיינען געווארען אידען אין די יאהרען 1900־1906 25, און אין יאהר 1904—52. אין אלגעמיין ווערט אימער פערגרעסערט די צאהל געטויפטע. פון 1801־1807 זיינען געווען יעהרליך אין פרייסען 160 און פון 1891־1897 — 291 געטויפטע. דאס אויך פיעלע געהען איבער אין קאטהאלישע קירכע גיט קיין צווייפעל. דאס צייגט אונז די פיעלע פאמיליעס אונטער די קאטהאלישע וועלכע ווערען גערופען קאהן. אין בערלין אליין אונטער 2,0133 קאטהאליקען געפינען זיך 604 פאמיליע נעהמען "קאהן" און 2 פראצענט ד. ה. 403 ליוואי, וואס דאס צייגט דאס מיט א קורצע צייט צוריק זיינען געווען די פאר־פאטערס פון דיזע פאמיליען אידען.

אין בערלין איז געווען דער דורכשניטליכער טויפונג יעדעס יאהר פון 1899 ביז 1903 נאר 66. פון 1903 ביז 1907 אבער ווערט פערגרעסערט צו 153 יעהרליך. אלס מיר זאלען דאצו צוגעבען דעם טויפונג אין קאטהאליש ווערט די צאהל אריבערגעהן 200 יעהרליכער טויפונג אין בערלין.

אין דרעזדען זאכסען זיינען אין א פעריאד פון 20 יאהר ד. ה. פון 1886 ביז 1906 געווען ניט מעהר אלס 200 געטויפטע און 15 פראטעסטאנטען זיינען געווארען אידען.

אין וויען זיינען אין יאהר 1906 אריבער צום קריסטענטהום 643 אידען, ד. ה. איין געטויפטער פון יעדער 229 אידען זינט יאהר פון 1900־1905 איז געווען וועלכע וואהנען אין וויען, די פאריגע דורכשניטליך יעדעס יאהר 580 געטויפטע איינער פון יעדער 253 אידישע איינוואהנער. מיר מוזען אבער וויסען דאס אין דיעזען צאהל איז ניט פעררעכענט קינדער אונטער 7 יאהר וועלכע די עסטרייכישע געזעצע איז דאס אלס די עלטערען נעהמען אן קריסטליכען גלויבען ווערען זיי אויך קריסטען. די סטאטיסטיקס פון וויען און בערלין צייגען דאס איבערהויפט גילט די טויפונג אונטער די העכערע אידישע קלאסע וועלכע ווערען טיטולירט מיט דעם נאמען "אינטעליגענטען" זא זעהען מיר אין בערלין דאס פיר די לעצטע 30 יאהר־פון 1876 ביז 1906 זיינען געווען די צאהל פון געטויפטע אידען — 1388 פון זיי 489 אוניווערסיטעטס סטודענטען. אין וויען אין יאהר 1906 אלס דער צאהל געטויפטע איז געווען 643, ניט וועניגער אלס 101 פון זיי זיינען געווען דאקטוירים, לויערס און ליטעראטען. און נאך 40 מעהר סטודענטען פון אוניווערזיטעט. זא דאס די צאהל געטויפטע, אונטער די אינטעליגענטע קלאסע איז ניט וועניגער אלס 48 וועלכע האבען זיך מגייר געווען, און אין די פאריגע יאהרען פון 1901 ביז 1905 זיינען געווארען אידען 72 יעהרליך. נאר ניט אויס ליעבע צום אידישען רעליגיאן נאר דורך הייראטען.

אין בודאפעסט האבען זיך געטויפט אין יאהר 1903 ניט וועניגער אלס 226 (146 מענער און 80 פרויען) און אין דעם זעלבען יאהר זיינען 45 געטויפטע געווארען וויעדער אידען (20 מענער און 25 פרויען).

ווי מיר זעהן פון פאריגע ציפערען איז די טויפונג פיעל קלענער אין צאהל אלס די פערמישטע הייראטה. דאס איז ווייל די טויפונג איז נאך אלעמען פעראכטעט ווי פון אלגעמיינעם יודענטהום אזוי אויך פון קריסטליכען שטאנדפונקט. יעדער פיהלט דאס דער געטויפטער איז אריבער צום קריסטענטהום ניט אלס איבערצייגונג דאס די אידישע רעליגיאן איז פיינער אין איהר מאראל און זיטען נור צוליעב מאטעריאלישען בענעפיט די אינטערמעריזש אבער ווערט ניט פערהאסט. דען יעדער פערבלייבט דאך אין זיין פאריגען גלויבען.

די מיסיאנערען פלאגע אדער ווי מיר רופען עס אן ביי די לעצטע צייט "נשמה כאפערס", רייסען אויך ניט וועניג אוועק פון יודענטהום. די פראטעסטאנטישע מיסיאן האט 112 סאסייטיס וועלכע בעזיצען 228 מיסיאן שטאציאנען מיט 816 מיסיאנערען און פערשיעדענע לענדער מיט דעם צוועק אליין צו בעקעהרען יודען צום קריסטענטהום. זייער יעהרליכער איינקאם איז 125,000 פונט שטערלינג (625,000 דאלאר). זיי פאנגען יעהרליך ניט וועניגער אלס 380 נשמות יעהרליך. די גרעסטע פון אלע דיעזע מיסיאנען איז "די סאסייעטי פאר בעקעהרען יודען צום קריסטענטהום" וועלכע איז ארגאניזירט געווארען אין לאנדאן אין יאהר 1809 און האט א יעהרליכען איינקונפט פון ניט וועניגער אלס 200,000 דאלאר. זי האלט אויס א רעגימענט פון 214 מיסיאנערען אין 11 אגענטען אין פערשיעדענע וועלט טהיילען, פיר דעם פערלויף יאהרען פון 1809 ביז 1897 האט זי געמאכט א פאנג פון 1871 אידען אין לאנדאן. און אומגעפער 7,000 אין דער גאנצער וועלט. ווען מיר בעטראכטען אבער דיעזען צאהל געפאנגענע נשמות וועלכע זיינען געטרייע קריסטען ווי פרומע אידען, און דיאיעניגע וועלכע ווערען ריכטיגע גלויביגע אין קריסטענטהום וואלטען אן די מיסיאנערען פלאגע אויך געווארען קריסטען. מוזען מיר זאגען דאס די מיסיאן צאהלט א אנגעהויער הויכען פרייז פיר א אידישע נשמה. און אהנע צווייפעל דאס ווען דיא אומשטענדען — די אונגליקליכע מאטעריאלישע לאגע פון דיעזע מיתהרערע געטויפטע זאל זיין צו הילף די מיסיאן דאן וואלט דער צאהל געטויפטע געווען פיעל קלענער.

ווי מיר זעהען פערלירט דער יודענטהום יעהרליך ניט וועניגער אלס 2 פראצענט פון זיינע מיטגליעדער. און לויט פאריגע ווערטער אונזערע דאס דער ראסען זעלבסטמארד ברענגט דאצו דאס דער צואוואוקס ביי אידען קען ניט קומען. מוזען מיר בעטראכטען אונזער אידישען צוקונפט אלס זייער א טרויעריגער. מיר מוזען דאס אויך וויסען דאס פיעלע אין דייטשלאנד און פראנקרייך לאזען טויפען זייערע קליינע קינדער, און וואס זיי [illegible] איז נאר ווי מיר האבען פריהער געזאגט — דאס זיי פירכטען פיר די פערשפאטונג און פעראכטונג פון קריסטען ווי פון אידען. מען וועט זיי האלטען פיר פייגלינגע, פעררעטהער. זיי אנטלויפען פון די אידישע רייהען אין דיעזעלבע צייט אלס דער מעכטיגער פיינד אטאקירט דעם יודענטהום פון אלע זייטען. דאצו אויך דער פאקט דאס אויך פיעלע יאהרען נאך זיין טויפונג ווערט ער פערשטויסען און פעררעכענט אלס א זינדיגע נשמה ספק חיה ספק בהמה. ער ווערט ניט אנערקענט אלס איד אויך ניט אלס קריסט. דאס ווירקט זעהר פיעל איבערהויפט אויף די העכערע קלאסע זיי זאלען געגען זייער ווילען פערבלייבען אין די אידישע רייהען. דאגעגען איז ענגלאנד דער גענעראל קווארטיר פון די מיסיאן. אין זייער הויפט לאגער ווערט דער געטויפטער גראדע געשעצט און אריינגענומען אין דער געזעלשאפט פון די העכערע קלאסען. פון די 40 ביז 50 טויזענד תושבים וועלכע האבען זיך בעזעצט אין די פאריגע גענעראציאנען, און האבען ערווארבען רייכטהימער און הויכע פאזיציאנען צווישען דיא געזעלשאפט, אבער ניט פון די 200,000 אימיגראנטען וועלכע זיינען אנגעקומען אין די לעצטע יאהרען פון רוסלאנד, גאליציען, רומעניען, עסטרייך און אונגארן. דיעזע אלע עטאבעלירען אימער פאר זיך א געטא, א יודענקווארטעל וואו זיי קומען אין א גרויסען צאהל. אין לאנדאן, ליווערפול, מאנטשעסטער און גלאזגאו. די ווייטשעפעל אין לאנדאן און די איסט סייד אין נויארק ליידעט פון די מיסיאנערען אנשיקענים אין גייסט און רעליגיאן וועניגער אלס אנדערע אידישע בעזעצונגען. טראצדעם וואס אין דיעזע שטעלען גיט עס פיעלע געבראכענע, גויטהלייידענדע וואס דער טויפען וואלט זיי פיעל ארויסגעהאלפען פון זייער שווערע לאגע. אויב אויך אין דער קינפטיגער צייט וועט פארקומען דיזעלבע דאס קענען מיר ניט וויסען. די צוקונפט איז צו דונקעל. מיר קענען נאר אזוי ווייט זאגען דאס דער סטעפ לייטער איז פערטיג, דאס הייסט די רעפארם מיט איהר אונטערמעריזש פערמישטע הייראטס און שטרעבונג נאכצומאכען, נאכצואהמען דעם קריסט איז דאס גרעסטע געפאר פיר דעם יודענטהום פיעל מעהר אלס הונדערטער מיסיאנערען סאסייעטיס. דאצו אויך די אידישע [illegible]

און דאס שטודירענדע יוגענד, ווי אין צענטראל וועסט און איסט איראפא אזוי אויך אין וועסטערן און סאוטה אמעריקא שטעהט אימער ביי דעם שוועל, ביי דעם בריק, וואס פיהרט אריבער פון איד צום קריסט.

(פארזעצונג פאלגט.)

איטאליען דאס לאנד פון פייער שפייענדע וואולקאנען

איטאליען, דאס לאנד פון בלומען, דאס לאנד פון קונסט און פאנטאזיע איז אויך דאס לאנד, אויף וועלכער די נאטור האט אויסגעקליבען אויסצוגיסען איהר כעס און איהר גרימצארן. איטאליען דאס צווייטע בערלאנד — איז אויך איטאליען דאס שוידערליכע לאנד. און פון צייט צו צייט מוז די וועלט פערגעסען אן דעם צויבער און זיך דערמאהנען אן דעם שוידער. איטאליען דאס לאנד פון בלומען ווערט אפט איטאליען דאס לאנד פון ערדציטערנים, און ווען עס ציטערט די ערד אין רוים ציטערען די מענשען פון גאנץ איטאליען. די שוידערליכע ערינערונגען פון פערניכטונג און פערוויסטונג, און פריהערדיגע קאטאסטראפען נעהמען זיי ארום און פערוויקלען זיי אין א מורא'דיגען פרוכט.

און ניט נאר זיי. די מענשען פון דער גאנצער וועלט גיעבען זיך א טרייסעל, ווען זיי הערען פון נייע וואולקאנישע ערשיטערונגען אין איטאליען, ווייל ווער האט דאס ניט געלעזען די וואונדערליכע שילדערונגען פון ערדציטערנישען אין יענעם לאנד. ווער האט ניט געלעזען דעם בוך פון אלע ביכער איבער דיעזען סארט לעבען אין יענע געגענדען, "די לעצטע טעג פון פאמפעי" פון בולווער ליטאן, און זיין בלוט זאל ניט פערגליווערט ווערען? ווער קען זיך אויף א מינוט פארשטעלען אזא קאטאסטראפע, און ניט בלייבען מאכטלאז אין זיין בעגריעף פון דער קראפט פון דער נאטור.

די געשיכטע פון איטאליען איז פול מיט אזעלכע קאטאסטראפען, ווארום גראדע יענעם לאנד? דאס איז שווער צו ערקלעהרען. וויסענשאפטס־מענער האבען שוין די פראגע גרינדליך שטודירט; האבען אבגעגעבען יאהרען און יאהרען צו נאטור פארשונג און שטודיום. זיי האבען אבער גארנישט געקענט אויסגעפינען. אלעס וואס מען ווייס איז אז עס געשעהט און ווען עס איז פאראיבער קען מען נאר שטודירען דאס געשעהנע. ווען וועט עס נאכאמאל פאסירען? דאס איז א פערחתמ'טער בוך. דאס איז איינע פון די סודות וואס די נאטור האט זיך ענטזאגט אויסצוזאגען איהרע קינדער, וועלכע האבען איהר שוין כמעט אין גאנצען ביינעקומען.

דאס לעצטע מאהל וואס איז פארגעקומען אן ערדציטערנים אין איטאליען איז געווען דעם 28־טען דעצעמבער אין דעם יאהר 1908. עס איז געווען פריהמארגען, פינף דער זייגער פארטאג. די לופט פון מעסינא און פון דער גאנצער געגענד ארום איז פלוצלונג געווארען פול מיט פונקען און מיט פאלענדע אשעס. דער ציטער איז געקומען אהן א ווארנונג די, וועלכע עס איז געלונגען זיך צו רעטען, דערצעהלען, אז די ערד איז פלוצלונג ווי ארויסגעפאלען פון אונטער זיי; זיך ארומגעטראגען אויף עטליכע פוס. דאן האט זי זיך אנגעפאנגען צו וויעגען און טרייסלען ווי זי וואלט געווען אין קאנוואולזיען. דאס האט געדויערט 23 סעקונדען, און ווען אלעס איז געווען פאריבער זיינען 15 טויזענד מענשען געווען טויט.

דער קראך דאן איז געווען איינער פון די גרעסטע וואס די וויסענשאפט האט ווען פערצייכענט. הייזער זיינען איינגעפאלען פון היסטאירישע געביידעס זיינען געבליבען בלויז בערגלאך אשעס. אין מאנכע פלעצער האט זיך די ערד פשוט אויפגעעפענט, צושפאלטען אויף צווייען און פון אינוועניג האט אנגעפאנגען ארויסצושיעסען כוואליעס מיט זודיגע וואסער. באלד נאכדעם איז געקומען דער שטורעם. פירכטערליך איז ער געווען, און האט פערטראגען הייזער מיט מענשען מייליען ווייט.

(פארזעצונג [illegible])